

Demokrati och diktatur

Sverige är ett *land*. Ett annat namn för land är *stat*. Det finns ungefär 193 stater i världen och de skiljer sig på många olika sätt vad gäller hur de styrs, vem som bestämmer, och så vidare. Den mest viktiga skillnaden kan sägas vara skillnaden mellan demokrati och diktatur. En del av världens länder (så som Sverige, USA, Tyskland, Japan, eller Finland) är demokratier. Andra länder (så som Saudiarabien, Kina och Vitryssland) är diktaturer. Vad är skillnaden? Jo, demokrati är gammal grekiska och betyder *folkstyre*. Det har alltså att göra med vem som *styr* eller *bestämmer* i ett land. Är det folket som styr? Eller någon annan...

Människor som lever i ett samhälle måste tillsammans bestämma hur deras samhälle ska organiseras och styras. Hur hög ska skatten vara? Vilka ämnen ska barnen läsa i skolan? Antingen får alla vara med och bestämma hur landet ska styras. Eller så bestämmer bara en person eller några få personer. Detta är skillnaden mellan *demokrati* och *diktatur*.

I vissa delar av världen är det diktatur. I andra delar av världen är det demokrati. Skillnaden är att i en diktatur får man inte tycka eller tro som man vill. Man får inte kritisera eller granska de som bestämmer i landet. Man får bara rösta på partier som staten har godkänt. Tidningar och TV kontrolleras noga och förbjuds om de inte överensstämmer med det landets ledare tycker.

Sverige, brukar man säga, är en *demokrati*, motsatsen till diktatur. Här får man tycka vad man vill och folket får vara med och välja vilka som ska styra landet.

Demokrati = Folket får vara med och bestämma

Diktatur = En eller några få bestämmer

De som styr landet brukar kallas *politiker*. Politikerna väljs av folket i allmänna val i Sverige. I diktaturer behåller de makten med våld. Det var inte förrän 1921 som alla myndiga män och kvinnor fick rösträtt i Sverige.

Demokrati betyder ju att alla får vara med och bestämma. I sådana frågor som gäller kanske ett visst bostadsområde eller medlemmarna i en båtklubb fattar alla beslut tillsammans. Det kallas *direkt demokrati*. I Sverige väljer man politiker som bestämmer åt oss andra. Det kallas för *representativ demokrati*. De politikerna representerar alltså folket.

En fördel med representativ demokrati är att folket inte behöver sätta sig in i samhällsfrågor som de inte har tid med. Politikerna har däremot som jobb att sköta det. Problemet kan sägas vara att politikerna bestämmer sådant som folket inte vill egentligen.

Låt mig visa denna tabell för att jämföra demokratier med diktaturer:

Demokrati	Diktatur
Åsiktsfrihet och yttrandefrihet råder. Man får alltså uttrycka sina åsikter fritt. Till exempel i tidningar och i TV.	Åsiktsfrihet och yttrandefrihet blir bara krångligt för de som har makten i en diktatur. Man kontrollerar och censurerar gärna tv, tidningar och radio samt internet om det går i diktaturer. Folket ska inte få veta sanningen.
Allmän och lika rösträtt. Allmän rösträtt betyder att alla myndiga personer får rösta i allmänna val. Lika rösträtt betyder att allas röster är värda lika mycket. En fattig mans röst är lika mycket värd som en rik mans röst.	I en diktatur kan det vara som så att folket inte har rösträtt.
Fria och regelbundna val måste finnas och man måste få tid att förbereda sig inför det, skaffa information om vad de olika partierna och politikerna tycker och vill. Det ska finnas flera partier att rösta mellan och kontrollanter ser till att ingen fuskar. Det ska också komma nya val med jämna mellanrum. I Sverige är det val vart fjärde år. Då kan alltså folket välja bort de politiker som de anser inte ha styrt landet bra. Valhemlighet skall också råda. Ingen kan tvingas berätta för någon hur denne röstat.	Fria och hemliga val är vanligt i diktaturer. Eftersom att de är hemliga kan makthavarna kontrollera rösterna och manipulera dem för sin egen vinning.
Majoritetsbeslut ska råda i en demokrati. Minoritetens rättigheter ska dock också respekteras.	Majoriteten bestämmer inte i en diktatur. Det är en liten minoritet i landet som bestämmer allt utan att behöva ta så mycket hänsyn till vad folket anser om det.
Rättsäkerhet är viktigt i en demokrati. Alla domar och straff ska ha stöd i lagen. Alla ska behandlas lika och efter samma lagar om de hamnar i en domstol. Den som anklagas för ett brott har rätt till en försvarsadvokat. Man måste också kunna överklaga en dom.	Rättsäkerhet: I en diktatur är det vanligt att personer som är kritiska mot landets ledare alltså diktatorn, fängslas och torteras. De tvingas begå brott under tortyr även fast de är oskyldiga och de får sitta oskyldiga i fängelse lång tid utan rättegång. Dödsstraff är ganska vanligt i diktaturer också men förekommer också i demokratier.

Olika slags diktaturer

Envælde - en kung eller kejsare bestämmer allt själv. Exempel: Gustav III i Sverige på 1700-talet.

Partidiktatur - Ett parti har allt makt och styr enväldigt, till exempel nazisterna i Tyskland under andra världskriget eller kommunisterna i Sovjetunionen.

Teokrati - Makten kommer från Gud och det är prästerskapet som därmed anser sig ha rätt att styra landet för det är ju de som har närmast kontakt med Gud. Religionen styr alltså. Exempel: Iran

Militärdiktatur: Militären har makten. Exempel: Egypten idag. Burma idag. Chile på 1970-talet.

Lite om mänskliga rättigheter:

Efter det andra världskrigets frukstansvärda fasor (1939-1945) beslutade FN att människor över hela jorden ska ha vissa rättigheter. Alla länder följer inte den överenskommelsen men här är en liten kort lista på *några* av dessa rättigheter.

Rätt till liv och frihet - Slaveri är alltså förbjudet.

Äganderätt - Man får äga ett hus, bil, personliga saker, utan att behöva vara rädd för att det ska bli stulet av myndigheterna (staten).

Åsiktsfrihet och yttrandefrihet - Du får säga och tycka vad du vill (men inte förtala någon eller begå hets mot folkgrupp till exempel)

Religionsfrihet - Muslim? Kristen? Jude? Ateist? Hindu? Buddhist? Satanist? Vad du än tror på ska det vara OK enligt de mänskliga rättigheterna. Detta är dock inte fallet i vissa delar av världen.

Föreningsfrihet/mötesfrihet - Alla har rätt att starta föreningar, politiska partier eller andra organisationer så som fackföreningar för att förändra i samhället.

Tryckfrihet - Tidningarna får inte förhandsgranskas av staten innan de publiceras.

Jämlikhet - Alla är lika värda oavsett kön, hudfärg och religion till exempel.

Frågor:

1. Vad är demokrati för något?
2. Hur länge har både kvinnor och män fått rösta i Sverige?
3. Vad är skillnaden mellan direkt demokrati och representativ demokrati och vad är fördelarna med de två olika systemen?
4. Allmän rösträtt - Vad betyder det?
5. Vad betyder lika rösträtt?
6. Vad finns det för olika typer av diktaturer?
7. Nämn några saker som är typiska för en diktatur.
8. Mycket av det som politikerna och myndigheterna i Sverige gör är offentligt, det vill säga alla kan ta del av det. På vilka olika sätt kan vi kontrollera att politikerna sköter sina jobb och tar ansvar?
9. Anser du att demokratin fungerar bra i Sverige? Får man tycka och tänka vad man vill? Är alla lika värda? Behandlas alla likvärdigt?
10. Vilka mänskliga rättigheter är de allra viktigaste anser du? Och varför!